

Länsi-Saksa ja liennytyt

Petri Hakkarainen: A State of Peace in Europe. West Germany and the CSCE, 1966–1975. Studies in Contemporary European History, vol. 10. Berghahn Books, 2011. xiii + 280 s.

Kylmän sodan historia on kulu- neen parinkymmenen vuoden aikana tuottanut hyllymetreittäin tieteellisiä tutkimuksia, aikalaistoi- mijoiden muistelmia sekä populää- rejä esityksiä. Näiden perusteella rakentuva valtavirtanarratiivi pai- nottaa kylmän sodan tapahtumien riippuvuutta suurvaltojen, Yhdys- valtojen ja Neuvostoliiton, suhteiden kehityksestä. Tätä lähestymis- tapaa ei ole aivan syyttä kritisoitu ”voittajien” historiankirjoitukseksi tai teleologisesta lähestymistavas- ta, jossa kylmän sodan tapahtumia selitetään lopputuloksen kautta. Viime vuosina etenkin nuorem- man polven tutkijat ovat pyrkineet haastamaan tämän valtavirtanar- ratiivin ”uuden kylmän sodan his- torian” paradigman puitteissa, jossa huomio on kiinnitetty mikro- historiaan ja valtavirran kiinnos- tuksen ulkopuolelle jääneisiin tee- moihin.

Petri Hakkaraisen tutkimuksen kohteena on Saksan liittotasaval- lan toiminta läntisten rakenteiden, erityisesti NATO:n ja Euroopan yhteisön (EY), puitteissa Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokouksen (ETYK) valmisteluvaiheen aikana vuosina 1966–1975. Lähestymis- tavaltaan tutkimusta voidaan pitää historiallisena tapaustutkimukse- na, jossa pääpaino on pikemmin- kin mikro- kuin makrotasolla. Kononaisuutena kronologisesti ete- nevä tutkimus on jaettu viiteen aikajaksoon, joiden kautta tekijä pyrkii valottamaan Saksan liittota- savallan ETYK-linjan muodostu- mista läntisten rakenteiden risti-

paineessa sekä Saksan liittotasava- llan pyrkimystä vaikuttaa ETY- prosessin agendan muodostumi- seen.

Varsinainen tutkimus rakentuu vahvasti läntisten, pääosin yhdys- valtalaisen, länsisaksalaisten ja brittiläisten arkistolähteiden va- raan. Tutkimusasetelman mukai- sesti Saksan liittotasavallan ETY- prosessiin liittyvä politikointi muo- dostaa tutkimuksen pakopisteen, jonka ympärillä käyty länsiyhteisön sisäisen vuorovaikutuksen rekon- struointi valottaa valmisteluvaiheen monisyistä ja -tahoista problema- tiikkaa. Tekijä myös kuvaa selkeästi liittokansleri Willy Brandtin uuden idänpolitiikan (*Neue Ostpolitik*¹) tuottamia sisäpoliittisia jännitteitä, joita ilmeni niin hallituksen sisällä, hallituksen ja opposition välillä, Saksan liittotasavallan ulkominis- teriössä (*Auswärtiges Amt*, lyh. AA) kuin liittokanslerinviraston ja AA:n välillä. Erityisesti AA:n koh- dalla olisi kuitenkin toivonut teki- jän liittävän omia tuloksiaan laa- jemmin viimeaikaisiin tutkimuksiin AA:n historiasta, liittyivähän AA:n sisäiset ristiriidat olennaisesti myös AA:n historiaan.

Teoksen kiinnostavin anti liittyy mielestäni siihen, että se osaltaan vahvistaa käsitystä Euroopan ja etenkin Euroopan integraation keskeisestä merkityksestä Saksan liittotasavallalle kylmän sodan aika- kana. Olen omissa tutkimuksissani Saksan Eurooppa-politiikkaan liit- tyen todennut Euroopan integraa- tion muodostaneen Saksan liitto- tasavallalle keinon kompensoida rajallista ulkopoliittista liikkumati- laansa. Brandtin uusi idänpolitiik- kahan pyrki alun perin vastaamaan liennytyksen tuottamaan haastee-

seen löytää liittokansleri Konrad Adenauerin aikana luodulle Hall- stein-doktriinille vaihtoehtoinen konsepti, joka olisi mahdollistanut lähentymisen itään ilman, että Saksan liittotasavallan olisi tarvinnut luopua sen paremmin länsi-in- tegraatiosta kuin tavoitteesta Sak- sojen yhdistämiseksi.

Sujuvasti etenevä ja detaljirikas tutkimus kuitenkin myös kärsii ahtaasta rajauksestaan ja vahvasti al- kuperäislähteisiin nojaavasta lä- hestymistavasta. Mitä tulee ensim- mäiseen seikkaan, erityisen ongel- mallisena pidän Neuvostoliiton Eurooppa- ja Saksan-politiikan jää- mistä lähinnä marginaaliin. Länti- nen yhteisö, ja sen piirissä etenkin Saksan liittotasavalta näyttäytyvät ETY-prosessin *primus motoreina*. Oman näkemykseni mukaan ETY- prosessin ymmärtäminen ei ole mahdollista ilman sen suhteutta- mista Yhdysvaltojen ja Neuvostoliit- ton Eurooppa- ja Saksa-politiikkoi- hin ja suurvaltojen välisten suhteiden tilaan. Nämä reunaehdot määrittävät olennaisesti Saksan liit- totasavallan liikkumatilaa – seikka, mikä kävi erityisen selväksi suurval- tojen välisen jännityksen alkaessa uudelleen kiristystä 1970-luvun alussa. Tältä osin olisin kaivannut tekijältä laajempaa keskustelua aiemman tutkimuksen kanssa.

Toisen seikan, alkuperäislähteiden, osalta on toki todettava, että tekijä on huolellisesti käynyt läpi tutkimuskohteeseensa liittyvät ar- kistoaineistot ja siten perustaa re- konstruktionsa aikalaislähteisiin. Tämä on esimerkillistä historian- tutkimusta, mutta samalla lukija jää kaipaamaan vahvempaa yh- teyttä aikaisempaan tutkimukseen etenkin, kun tekijä teoksensa alus- sa esittää melko voimakastakin kritiikkiä kylmän sodan tutkimusta yleisesti, ja ETY-prosessin tutki- musta kohtaan erityisesti. Nyt tul- kinnat jäävät monesti pelkkien ar- kistolähteiden varaan eikä tekijä aina täysin onnistu ylittämään ai- neistojaan ja sitomaan tulkinto-

1. Tekijä käyttää kirjassaan yksin- omaan *Ostpolitik*-termiä, mikä ei ole täysin korrekki käsite. Saksan liitto- tasavallalla oli jo Adenauerin aikana *Ostpolitik*, johon Brandtin kaudella pyrittiin tekemään pesäeroa lisää- mällä termin eteen sana *neue* ’uusi’.

jaan osaksi laajempaa kontekstia. Tämä on erityisen harmillista kohdissa, joissa joko arkistolähteet eivät yksinään riitä taustoittamaan tapahtumia tai joiden kohdalla ei vallitse yksimielisyyttä tulkinnasta.

Kokonaisuutena Petri Hakkaraisen teos on mielenkiintoinen ja sujuvasti kirjoitettu kuvaus Saksan liittotasavallan ulkopoliitiikan eurooppalaistamisesta liennytyksen ajan Euroopassa. Vaikka en kaikkia tekijän esittämiä tulkintoja varauksetta hyväksykään, valottaa kirja mielenkiintoisella tavalla läntisen yhteisön sisäisiä jännitteitä ja odotuksia niin liennytykseen kuin Saksan liittotasavallan aktiivisempaan rooliin Euroopassa liittyen. Teosta voi suositella kaikista liennytyksen ja Saksan liittotasavallan historiasta kiinnostuneille.

– KIMMO ELO